

CONTINGUT I OBJECTIUS

El curs pretén: 1) oferir una panoràmica dels temes, corrents i pensadors més destacats del període que va de l'antiguitat clàssica a la modernitat occidental; i 2) propiciar la lectura de textos medievals, tot iniciant-la ja a classe (no només en les classes pràctiques del primer semestre, sinó també en les teòriques). Les classes inclouen, doncs, no sols l'exposició dels temes, sinó també una àmplia i molt important referència als textos medievals, així com la pràctica del comentari de text a partir d'una Antologia de textos, oferta als alumnes juntament amb un altre Dossier (de materials de treball), centrat en les pràctiques del primer semestre.

TEMARI

Semestre I

Introducció: qüestions preliminars

- 1) Filosofia, història de la filosofia, i pensament medieval
El rerafons més arcaic (Gènesi 1-12) i el problema de la interpretació. Els «Sinòptics», testimoni sobre Jesús de Natzaret i alhora relectura del mateix.
- 2) Les arrels històrico-culturals de la tradició medieval
Tarannà grec i intuïció bíblico-semítica. Hellenisme deuterocanònic, i cercles judaïtzant, paulí i joànic del cristianisme primitiu.

Orígens, configuració i consumació del pensament medieval

- 3) La gènesi del cristianisme: integrisme versus integracionisme
Cosmopolitisme estoic i gestació del neoplatonisme. Pau, i les opcions rupturista i harmonista dels pares apostòlics i dels apologistes grecs del s. II.
- 4) La gnosi, i el sistema cristià d'Orígenes d'Alexandria (c185-251)
Les teologies dels s. II-III: gnosticisme versus ortodòxia. D'Ireneu (c130-202) al Perí arkhôn d'Orígenes. Tertulià (c160-c230) i la tradició llatina.
- 5) L'ortodòxia i el poder cristians; o la dialèctica dels primers concilis
Les qüestions cristològica i trinitària, arrel teòrica del personalisme. El rerafons polític de la dialèctica conciliar: de Nicea (325) a Calcedònia (451).
- 6) Agustí d'Hipona (354-430) i el seu entorn; o la tradició i l'accent llatins
Context i aportació del «Plató cristià» (subjecte, història i petjades trinitàries). Entre Mani (216-76) i Pelagi (+422): criptomaniisme i immortalitat.
- 7) Configuració escolar, i circularitat Orient-Occident (s. VI-IX)
De Boeci i Cassiodor (s. VI) a Isidor (560-630); i del trivium i quadrivium a Alcuí de York (735-804). Del Pseudo-Dionisi (c500) a Escot Eriúgena (810-77).
- 8) «La ciutat de Déu» XIX i l'augustinisme polític; o el príncep i el captaire
Cristianisme i política: de Pau i Ambròs a l'impossible somni augustinià. Fi de l'Imperi (476) i nous regnes; Carlemany, les investidures i Gregori VII (s. XI).

Semestre II

- 9) Pensament islàmic i jueu (s. IX-XII): analogia i diferències
Les tres religions monoteistes, i la tradició de traduccions. L'Islam: política i corrents de pensament (alternatives neoplatònica, aristotèlica i integrista).
- 10) Anselm (1033-1109) i el seu entorn: augustinisme polític, nominalisme
Gerbert i l'any mil; context monacal i polèmica eucarística; l'«argument anselmià» i l'epistemologia. De l'equanimitat política al «cas» Roscelin; feudalisme i soteriologia.
- 11) El s. XII: Pere Abelard, Bernat de Claravall i les escoles; les croades i els càtars
Abelard, el mestre; Bernat (mística i feudalisme); les escoles (Chartres; els victorins) i les Sentències. Església del poder i radicalisme contestatari: creuades i catarisme.
- 12) Tomàs d'Aquino (1224-74), i el seu entorn: platonisme i/o aristotelisme
Universitas, clergat i ordes; antiaristotelisme, franciscanisme tradicional, i averroisme llatí. L'integracionisme: Albert Magne i l'Aquinat; les «cinc vies».
- 13) Franciscanisme, i pensament paratomista i posttomista (s. XIII-XIV)
Oxford i la segona escola franciscana (de R. Bacon a Duns Escot); Occam (1295-1349) i el nominalisme. Llull i l'eclosió del pensament català.
- 14) Crepuscles i albades del pensament medieval (del s. XI al XVI)
Els darrers pensadors bizantins (de Psel.los a Pletó). Eckhart (1260-1327) i la mística; el Cusà (1400-64) i l'humanisme; el rastre hebreu; el tomisme.

Apèndix: herència medieval i modernitat

- 15) Qüestions medievals de les literatures tardomedieval i àdhuc postmedieval
Literatura i s. XIII cristiana (de les Cantigas a la Divina comèdia). Fe, i petjada utòpica (Münzer, More, Campanella); el gran llegat literari peninsular (s. XVI-XVII).
- 16) Reforma i contrareforma, o l'entorn de Francisco Suárez (1548-1617)
Trencall (Savonarola, Bruno) i ruptura: descobriments, Reforma, contrareforma. El dret internacional, les Disputacions suarezianes i la modernitat.

AVALUACIÓ

Consisteix en una *prova escrita*, centrada bàsicament en el comentari de text i a la qual hom podrà accedir si ha donat raó prèviament de les tres i dues *lectures* (de la llista oferta tot seguit) que han de fer-se respectivament en el primer i el segon semestres. Només en el *primer semestre*, la qualificació obtinguda quant a això té el valor d'*avaluació* de les *classes pràctiques* i equival a una cinquena part (un 20 %) de la nota final.

Lectures de curs que tot alumne ha de fer com a requisit per a ser avaluat:

Primer Semestre

A més del títol a, cal llegir-ne altres dos: un del grup b i un altre del c:

- a) Del llibre del Gènesi 1:1-12:4 (text inclòs en el Dossier de l'assignatura, p. 3-17).
- b) EPICTET, *Enquiridió*, o bé MARC AURELI, *Reflexions*, dins EPICTET, *Enquiridió* || MARC AURELI, *Reflexions*, Laia (Textos filosòfics [TF] 27), B. 1983.

- SÉNECA, *Sobre la felicidad*, Alianza (Libro de bolsillo [LB] 797), M. 1980 (n'hi ha ed. cat. en la Bernat Metge [nº 9], B. 1924); o bé els textos de l'antologia inclosa en: M. Zambrano, *El pensamiento vivo de Séneca* (1943), Cátedra, M. 1987.
- FILÓ d'Alexandria, *La creació del món*, o bé *L'emigració d'Abraham*, dins *La creació del món i altres escrits*, Laia (TF 23), B. 1983.
- c) AGUSTÍ, *Soliloquies*, Laia (TF 10), B. 1982; o bé dos llibres de les *Confessions*, Proa (Clàssics del cristianisme [CC] 9), B. 1989. Eds. bilingües en castellà: Editorial Católica (Biblioteca de Autores Cristianos 10 i 11), M. [1946] ⁴1969 i ⁸1979.
- (Pseudo) DIONISI AREOPAGITA, *Dels noms divins*, Laia (TF 39), B. 1986; o bé *La jerarquia celestial*, Proa (CC 56), B. 1995.
- BOECI, *Consolació de la filosofia*, Laia (TF 53), B. 1989.

Segon Semestre

Cal llegir un títol de cadascun dels grups d i e:

- d) MAIMÒNIDES: només els capítols de la part I, o bé els de la part III, de la *Guia recollits a De la «Guia dels perplexos» i altres escrits*, Laia (TF 41), B. 1986.
- ABELARD, l'Ètica, dins *Ètica. Història de les meves dissrets*, Eds. 62 (TF 71), B. 1996.
- BONAVENTURA, l'*Itinerari de l'esperit cap a Déu*, o bé *La creació*, dins les seves *Obres es-collides*, Laia (TF 44), B. 1986; o bé *Soliloqui*, dins *Soliloqui i altres escrits*, Proa (CC 44), B. 1994.
- e) TOMÀS D'AQUINO, *Compendi de teologia*, Proa (CC 13), B. 1990 (llibre I, caps.: 2-27, o bé 68-92, o bé 100-123); o bé *De la monarquia*, Tecnos (Clásicos del Pensamiento [CP] 65), M. 1989; o bé DANTE Alighieri, *Monarquia*, Tecnos (CP 93), M. 1992.
- Ramon LLULL: grup I, o bé III, o bé V de l'*Antología filosòfica*, Laia (TF 30), B. 1984.
- PICO DELLA MIRANDOLA, *Discurs sobre la dignitat de l'home*, dins ID., *Discurs sobre la dignitat de l'home. Nou-centes tesis*, Eds. 62 (TF 88), B. 2001; o bé Fernán PÉREZ DE OLIVA, *Diálogo de la dignidad del hombre*: Editora Nacional, M. 1982.
- NICOLAU DE CUSA, *La paz de la fe. Carta a Juan de Segovia*, Tecnos (TF 142), M. 1999; o bé *El Déu amagat i La recerca de Déu*, dins ID., *La recerca de Déu i altres escrits*, Proa (CC 82), B. 2000.

BIBLIOGRAFIA

- Altaner, B., *Patrología* (c1940; ed. actualitzada [e.a.] 1960), Espasa-Calpe, Madrid [M.] (1945) ⁴1956.
- Bloch, E.: *Entremundos en la historia de la filosofía* (cursos 1952-1956; ed. 1977), Taurus (Ensayistas 245), M. 1984; quant al pensament medieval, p. 32-138.
- Bréhier, É., *Història de la filosofia* (1926-32, e.a. 1950): I, *Antiguitat i edat mitjana*; II, *Del Renaixement a la Il·lustració*, Tecnos i U.A.B., M. - B. 1998 i 2000; l'ed. cat. serà en 3 v. N'hi ha trad. cast. de tota l'obra: Tecnos, M. 1988, 2 v.
- Canals, F.: *Historia de la filosofía medieval*, Herder, Barcelona [B.] 1966.
- Copleston, F., *Historia de la filosofía* (1950ss), Ariel, B. 1969ss, 9 v.; v. II-III.

- Crombie, A.C., *Historia de la ciencia: de s. Agustín a Galileo (400-1650)* (part d'una obra más gran: 1959), Alianza [AE] (Alianza Universidad [AU] 76-77), M. 1974, 2 v.
- Dempf, A.: *La concepción del mundo de la Edad Media* [E.M.] (1925) - *Ètica de la E.M.* (1927) - *Metafísica de la E.M.* (1930), Gredos (Bibl. Hisp. de Filos. [BHF] 9, 13 i 14), M. 1953.
- *Dictionnaire de Théologie Catholique* (ed. A. Vacant i altres), París [P.] 1903-50, 16 v. (33 toms).
- Drobner, H.R., *Manual de patrología*, Herder, B. 1999.
- Ferrater Mora, J., *Diccionario de filosofía* (1941, 2 v.), AE, M. (e.a. 1979), e.a. 1994, 4 v.
- Flasch, K., *Introduction à la philosophie médiévale*, Cerf, Fribourg 1992.
- Fraile, G. – Urdanoz, T., *Historia de la filosofía*, Editora Católica (Biblioteca de Autores Cristianos [BAC]), M. 1956-66 (v. I-III, de F.) i 1975-85 (v. IV-VIII, d'U.), 8 v.; v. II (reed. per U., en 2 toms, sense cap canvi: ⁴1986) i III ([humanisme] reed. ³1991).
- Gilson, E.: *La filosofía de la E.M.* (1922; e.a. 1944), Gredos (BHF 12), M. 1954, 2 v.; reed. en un v.
- Heimsoeth, H., *Los seis grandes temas de la metafísica occidental* (²1934): M. (Revista de Occidente 1950, reed. 1974), AE (AU 626) 1990.
- Heinzmann, R., *Filosofía de la E. M.* (1992), Herder, B. 1995.
- *Historia de la filosofía* (dir. B. Parain, Y. Belaval) (1969ss), Siglo XXI, M.-Mèxic [Mèx.] 1972ss, 11 v.; v. III i IV.
- Jaspers, K., *Los grandes filósofos* (1956), (Sur, B.A. 1966) Tecnos, M. (1993) ²1996, 3 v.
- Libéra, A. de, *La philosophie médiévale*, Presses Universitaires de France, P. 1992.
- *Patrología:* ^a v. 1-2, J. Quasten, Primera patrística (1950-53) - ^b v. 3-4, DD. AA., Patrística llatina posterior [1980 i 2000], BAC [206, 217, 422 i 605], M. 1961s, 1981 i 2000.
- Ramón Guerrero, R.: ^a*Historia de la filosofía medieval*, Akal, M. 1996.—
^b*Filosofías árabe y judía*, Síntesis, M. 2001.

- Reale, G. – Antiseri, D., *Historia del pensamiento filosòfico y científico* (1983), Herder, B. 1988, 3 v.; v. I.
- Sarayana, J.I., *Historia de la filosofía medieval*, EUNSA, Pamplona (1985) e.a. ³1999.
- Trevijano, R., *Patrología*, BAC (Manuales 5), M. 1998.
- Ullmann, W., *Historia del pensamiento político en la E.M.* (1965), Ariel, B. 1983.
- Vigneaux, P., *El pensamiento de la E.M.* (1938; e.a 1990), Fondo de Cultura (Breviarios 94), Mèx. (1954) ⁸reimpr. 1993.
- Vilanova, E., *Història de la teologia cristiana*, Facultat de Teologia de Catalunya - Herder, B. 1984-89 (trad. cast.: 1987-92), 3 v.; v. I (de l'origen al s. XV).
- Weinberg, J., *Breve historia de la filosofía medieval* (1964), Cátedra, M. 1987.